

Lectio prima

Заняття 1 -2

Тема: Латинський алфавіт. Фонетика і правила читання. Класифікація голосних і приголосних. Дифтонги. Диграфи. Буквосполучення.

Поділ на склади. Довгота та короткість складів. Наголос

Мета: засвоїти правила читання латинських літер. Знати особливості вимови дифтонгів, диграфів, окремих буквосполучень, слів грецького походження.

Ознайомитися з правилами поділу на склади. Знати правила постановки наголосу у латинській мові.

Латинський алфавіт

Написання	Назва	Вимова	Правила читання	Приклад
Aa	А	[а]		abdómen [абдОмен]
Bb	Бе	[б]		búrsa [бУрса]
Cc	Це	[к]	перед о, а, u; перед приголосним; в кінці слова	cósta [кОста] crísta [крІста] lác [лЯк]
		[ц]	перед е, і, у, ае, ое	cérebrum [цЕребрум] coécum [цЕкум]
Dd	Де	[д]		dúctus [дУктус]
Ee	Е	[е]		vértebra [вЕртебра]
Ff	Еф	[ф]		fémur [фЕмур]
Gg	Ге	[г]		gáster [гАстер]
Hh	Га	[г]		hépar [гЕпар]
Ii	І	[і]		inférior [інфЕріор]
		[й]	перед голосним	máior [мАйор]
Jj	Йот	[й]		juguláris [йугуЛяріс]
Kk	Ка	[к]		Kálium [кАліум]
Ll	Ел	[ль]	завжди м'який	línea [лІнеа]
Mm	Ем	[м]		máter [мАтер]
Nn	Ен	[н]		nódus [нОдус]
Oo	О	[о]		cór [кОр]
Pp	Пе	[п]		palátum [палЯтум]
Qq	Ку	[ку]	qu = [кв]	quadrátus [квадрАтус]
Rr	Ер	[р]		rámus [рАмус]
Ss	Ес	[с]		séptum [сЕптум]
		[з]	між голосними між m, n та голосним	násus [нАзус] tonsílla [тонзІлля]

Tt	Te	[т]		túba [ТУба]
Uu	У	[y]		úvula [Увуля]
Vv	Be	[в]		válva [ВАЛЬва]

Xx	Ікс	[кс]		ápeх [Апекс]
		[кз]	між голосними	éxitus [Екзітус]
Уу	Іпсилон / Ігрек	[i]	у словах грецького походження	pyrámis [пірАміс]
Zz	Зет	[з]	у словах грецького походження	zóna [зОна]
		[ц]	у словах негрецького походження	Zíncum [цІнкум]

Голосні: а, е, і, о, у, у.

Приголосні: b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v, x, z.

Дифтонги

Дифтонг – це поєднання двох голосних звуків, що передають один склад.

Буквосполучення	Звук	Приклад
ae	[e]	vénae [вЕне]
oe	[e]	oedéma [едЕма]
au	[ав]	audítus [авДітус]
eu	[ев]	aponeurósis [апоневрОзіс]

3

NB! У словах, які закінчуються на -eus, -eum, сполучення голосних eu не є дифтонгом, тому кожен звук вимовляється окремо: núcleus [нУклеус], peritóneum [перітОнеум].

Якщо у дифтонгах **ae**, **oe** над літерою **e** стоять дві крапки -"–, то звуки вимовляються окремо: Áloë [Алое].

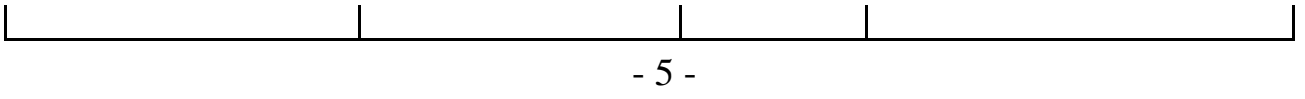
Диграфи

Диграф – це поєднання двох приголосних, що передають один звук. У словах грецького походження зустрічаються такі диграфи:

Буквосполучення	Звук	Приклад
ch	[х]	chóle [хОле]
rh (rrh)	[р]	rhómbus [рОмбус]
th	[т]	thálamus [тАлямус]
ph	[ф]	phálanx [фАлянкс]

Особливості читання деяких буквосполучень

Буквосполучення	Правило	Звук	Приклад
ti	перед голосним	[ці]	articulátio [артікулЯціо]
	після s або x	[ті]	míxtio [мікстіо], óstium [Остіум]

qu		[кв]	quadrátus [квАдрАтус]
ngu	перед голосним	[нгв]	sánguís [сАнГвіс]
	перед приголосним	[нгу]	ángulus [Ангулюс]
ss		[сс]	fossa [фОсса]

Довгота та короткість складів. Наголос

У латинській мові, так само як в українській, один із складів слова вимовляється з більшою силою – на нього падає наголос.

Кількість складів відповідає кількості голосних. Дифтонг позначає один звук. Склади нумеруються з кінця слова.

cós-ta	ar-té-ri-a	zy-go-má-ti-cus
2 1	4321	5 4 3 2 1

Склад може бути коротким (позначається знаком « \bar » над голосним), або довгим (позначається знаком « \check » над голосним).

Довгота чи короткість складу залежать від довготи чи короткості голосних.

Голосний довгий:

- 1) Над ним стоїть позначка довготи « \bar »: car-ti-lā-go [картілЯго]
- 2) Дифтонг: phaг-ma-co-роe-a [фармакопЕа]
- 3) Стоїть перед двома чи більше приголосними: pro-cē-ssus [процЕссус]
- 4) Стоїть перед х або z: re-flé-хus [рефлЄкус]

Голосний короткий:

- 1) Над ним стоїть позначка короткості – «̣»: scá-pŭ-la [скАпуля]
- 2) Стоїть перед іншим голосним: ar-ti-cu-lá-tĭ-o [артікулЯціо]
- 3) Стоїть перед буквосполученням b, p, d, t, c, g з r або l: cé-rĕ-brum [цЕребрум]

Наголос

- 1) не ставиться на перший склад з кінця;
*крім слів, що складаються з одного складу – sóg [кОр];
- 2) падає на другий склад з кінця, якщо він довгий: lí-ga-mén-tum [лігамЕнтум]
- 3) падає на третій склад з кінця, якщо другий склад – короткий: cla-ví-sŭ-la [клявІкуля].

Деякі особливості постановки наголосу

- 1) Варто запам'ятати поширені суфікси з довгими та короткими голосними.

Суфікси з довгими голосними:		Суфікси з короткими голосними:	
Іменники	Прикметники	Іменники	Прикметники
-ŭr- tinctŭra [тінктУра]	-āt- quadrātŭs [квадрАтус]	-ŭl- scarpŭla [скАпуля]	-bĭl- operabĭlis [оперАбіліс]
-ān- membrāna [мембрАна]	-ōs- squamōsus [сквамОзус]	-cŭl- tubercŭlum [тубЕркулюм]	-ĭd- fluĭdus [флЮідус]
	-ār- palmāris [пал'мАріс]	-ōl- alveōlus [ал'вЕолюс]	-ĭc- gastrĭcus [гАстрікус]
	-āl- vertebrālis [вертебрАліс]		
	-īn- canĭnus [канІнус]		

2) У словах грецького походження, які закінчуються на **-ia-**, «і» є наголошеним, оскільки походить від давньогрецького дифтонга **-ei**: cardiopathía [кардіопатІя].

3) У прикметниках грецького походження із закінченням **-eus** наголос ставиться на «е»: laryngĕus [лярінгЕус], glutĕus [глютЕус]. Однак у словах із латинським коренем «е» – короткий: óssĕus [Осеус].

4) У прикметниках, які закінчуються на **-ideus**, наголос падає на «і»: rhomboĭdeus [ромбоІдеус].

Питання для самоконтролю:

1. Які особливості вимови латинських голосних ви знаєте?
2. Які особливості вимови латинських приголосних ви знаєте?
3. Що таке дифтонги та диграфи? Назвіть їх.
4. Як читається буквосполучення ti? Як читається буквосполучення ngu?
 5. Як визначити довготу чи короткість голосного?
 6. Назвіть правила постановки наголосу.
7. Назвіть довгі суфікси іменників та прикметників.
8. Назвіть короткі суфікси іменників та прикметників.

9. Назвіть особливості постановки наголосу у словах грецького походження.

Завдання 1. Прочитайте вголос:

mánus кисть, *véna* вена, *fibula* малогомілкова кістка, *pés* стопа, *rádix* корінь, *húmerus* плечова кістка, *nérvus* нерв, *déns* зуб, *lóbus* частка, *ála* крило, *fémur* стегно, *artéria* артерія, *glándula* залоза, *régio* ділянка, *pléxus* сплетіння, *túnica* оболонка, *párs* частина, *músculus* м'яз, *rámus* гілка, *máior* великий, *lárynx* гортань, *ventrículus sínister* лівий шлуночок, *artéria frontális* лобова артерія, *mémbrum inférius* нижня кінцівка, *márgo úteri* край матки, *ós zygomáticum* вилична кістка, *búrsa synoviális* синовіальна сумка.

Завдання 2. Прочитайте, поясніть вимову літери c:

cáput голова, *fácies* поверхня, *cóllum* шия, *cránium* череп, *scápula* лопатка, *fáschia* фасція, *súlcus* борозна, *córtex* кора, *cartilágo* хрящ, *occipitális* потиличний, *corpus* тіло, *tubérculum* горбок, *crús* гомілка, *cérvix* шийка, *plíca* складка, *plícae* складки, *procéssus* відросток, *incisúra* вирізка, *cervicális* шийний, *caécum* сліпа кишка, *súlci palátini* піднебінні борозни, *os cóccygis* куприк, *cávitás déntis* порожнина зуба, *córnuá sacrália* куприкові ріжки.

Завдання 3. Прочитайте, поясніть вимову літери s:

básis основа, *fúndus* дно, *fóssa* ямка, *commissúra* спайка, *gáster* шлунок, *vás* судина, *séptum* перегородка, *násus* ніс, *prísma* призма, *tonsilla* мигдалик, *cytoplásma* цитоплазма, *vása vasórum* судини судин, *pés sínister* права стопа, *séptum nási* перегородка носа, *súlcus supérior* верхня борозна, *systéma nervósum* нервова система, *básis óssis* основа кістки.

Завдання 4. Прочитайте, поясніть вимову дифтонгів:

oesóphagus стравохід, *aúris* вухо, *caúda* хвіст, *aponeurósis* апоневроз, *eutonía* евтонія, *artériae* артерії, *diploë* діплове, *aër* повітря, *eurnóë* евпное, *glándulae oesophágeae* стравохідні залози, *túba auditíva* слухова труба, *párs caudális* кавдальна частина, *córpus tíbiae* тіло великогомілкової кістки, *vénae gástricae* шлункові вени.

Завдання 5. Прочитайте, поясніть вимову диграфів та буквосполучень:

bráchium плече, *phárynx* глотка, *diaphrágma* діафрагма, *lymphoídeus* лімфоїдний, *brónchus* бронх, *ráphe* шов, *thálamus* таламус, *rhombóideus* ромбоподібний, *thórax* грудна клітка, *articulátio* суглоб, *substántia* речовина, *óstium* отвір, *palátinus* піднебінний, *oblíquus* косий, *liquor* рідина, *ós ethmoidále* решітчаста кістка, *glándula thyroídea* щитоподібна залоза, *artéria anguláris* кутова артерія, *músculus lóngus* довгий м'яз, *canális inguinális* пахвинний канал, *phálanx média* середня фаланга, *meátus acústicus* слуховий прохід, *óstium pharyngéum* глотковий отвір, *área vestibuláris* вестибулярне поле, *articulatiónes thorácis* суглоби грудної клітки, *ligaméntum quadrátum* квадратна зв'язка, *forámen ischiádicum* сідничний отвір.

Завдання 6. Запишіть латинськими літерами слова, подані в українській транскрипції:

атлас, вена, нервус, корпус, тібіа, гангліон, гомо, гепар, сангвіс, рецессус, форамен, акустікус, постеріор, лігаментум, лябіум, дігітус, лінгва, лінгуля, утерус, денс моляріс, туніка фіброза, мускулюс біцепс, апекс пульмоніс, артікуляціо генус, туберкулюм каротікум, осса краніі, ваза кордіс.

Завдання 7. Прочитайте двоскладові слова, поставте наголос:

tuber горб, *ramus* гілка, *collum* шия, *vena* вена, *genu* коліно, *cornu* ріг, *nervus* нерв, *fossa* ямка, *thorax* грудна клітка, *gaster* шлунок, *tendo* сухожилок, *margo* край, *concha* раковина, *alpha* альфа, *dolor* біль, *cysta* кіста, *morbus* хвороба, *pasta* паста, *pulvis* порошок, *aqua* вода.

Завдання 8. Визначте довготу чи короткість другого складу з кінця.

Поставте наголос:

Scapūla лопатка, *cranium* череп, *gingīva* ясна, *maxilla* верхня щелепа, *fovea* ямка, *forāmen* отвір, *facies* поверхня, *cartilāgo* хрящ, *ocūlus* око, *palpebra* повіка, *fascia* фасція, *ganglion* нервовий вузол, *anterior* передній, *urethra* уретра, *profundus* глибокий, *externus* зовнішній, *peritoneum* очеревина, *canālis* канал, *recessus* закуток, *digītus* палець, *venōsus* венозний, *foveōla* ямочка, *orbīta* орбіта, *unguentum* мазь, *suppositorium* супозиторій, *Beladonna* беладона, *valetūdo* здоров'я, *maxīmus* найбільший, *systema* система, *substantia* речовина, *pancreas* підшлункова залоза, *Althaea* алтея, *habītus* зовнішній вигляд, *operatio* операція, *melanōma* меланома, *gangraena* гангрена.

Завдання 9. Вкажіть довготу або короткість суфікса. Поставте наголос:

frontalis лобовий, *clavicula* ключиця, *hepaticus* печінковий, *fractura* перелом, *lacticus* молочний, *insanabilis* невиліковний, *infectiosus* інфекційний, *concentratus* концентрований, *ruptura* розрив, *ciliaris* війковий, *oblongatus* довгастиий, *ulnaris* ліктювий, *fibrosus* фіброзний, *ventriculus* шлуночок, *acusticus* слуховий, *fluidus* рідкий, *thyroideus* щитоподібний, *phalangeus* фаланговий, *perforatus* проколотий, *planum* площина, *tuberculosus* туберкульозний, *incisura* вирізка, *petrosus* кам'янистий, *osseus* кістковий, *cuboideus* кубоподібний, *chloricus* хлоратний, *centralis* центральний, *palmaris* долонний, *oculus* око.

Завдання 10. Прочитайте словосполучення, звертаючи увагу на наголос:

apex dentis верхівка зуба, *vesīca fellea* жовчний міхур, *ligamentum longitudināle* повздожжня зв'язка, *muscūlus depressor* м'яз опускач, *canālis pterygoideus* крилоподібний канал, *cavitas abdominis* порожнина живота, *auris interna* внутрішнє вухо, *vena circumflexa* огиная вена, *regio cervicālis* шийна ділянка, *costa secunda* друге ребро, *medulla spinālis* спинний мозок, *muscūlus biceps* двоголовий м'яз, *paries anterior* передня стінка, *vena ventriculi sinistri* вена лівого шлуночка, *facies fibulae articularis* суглобова поверхня малогомілкової кістки, *lobi glandulae thyroideae* частки щитоподібної залози, *margo pedis lateralis* латеральний край стопи, *sulcus corporis callosi* борозна мозолистого тіла, *vasa lymphatica membri superioris* лімфатичні вузли верхньої кінцівки.

